

Matjaž URŠIČ, Jernej TIRAN*

VPLIV PROSTORA NA VOLILNO VEDENJE: ANALIZA DELITVE MED URBANIM IN RURALNIM NA PRIMERU VOLITEV V DRŽAVNI ZBOR 1996–2022**

Povzetek. V članku ugotavljamo, kako se prostorske vrednote prek aktivne vloge kraja, neformalnega družbenega in političnega nadzora ter drugih značilnosti teritorialno-kulturnega okolja povezujejo s političnimi preferencami in prostorskim sistemom Slovenije. Članek se opira na geoprostorsko analizo volilnega vedenja na osmih zaporednih državnozbornih volitvah v obdobju 1996–2022, v kateri so volilni izidi opazovani skozi delitev med urbanim in ruralnim, natančneje skozi tip naselja glede na stopnjo urbaniziranosti in indeks fragmentiranosti. Rezultati so po eni strani pokazali, da so volilna telesa slovenskih političnih strank razmeroma heterogena, kar prispeva k ideji postopnega razvoja vse bolj raznolikih življenjskih stilov, načinov bivanja in splošnega funkcionalnega mešanja urbanih in podeželskih območij. Po drugi strani pa rezultati kažejo, da je delitev na bolj levo usmerjena urbana in bolj desno usmerjena podeželska območja zelo zakoreninjena, da ob določenih nihanjih vztraja in se skozi politične diskurze napaja z elementi lokalizma.

Ključni pojmi: prostorske vrednote, kraj, družbeni in politični nadzor, urbanizacija, mesto, podeželje, politični razcep, lokalizem

Uvod

Družbenoprostorski kontekst je pri analizi političnega vedenja pogosto omenjen vplivni dejavnik, ki vključuje raznovrstne fizično geografske, morfološke, demografske in družbeno-kulturne elemente (Ubarevičienė et

* Dr. Matjaž Uršič, izredni profesor, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, Slovenija; dr. Jernej Tiran, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Geografski inštitut Antona Melika, Slovenija.

** Izvirni znanstveni članek.

DOI: 10.51936/tip.59.4.871-891

al., 2012; Stern, Rookey, 2013; Charney, Malkinson, 2015; Lepič, 2017). Kljub temu je zaradi svoje kompleksnosti in težavnosti večplastnega povezovanja podatkov pogosto prezrt. Eden izmed njegovih pomembnih sestavnih delov so tudi t.i. prostorske vrednote, ki so sicer očem skrite, a globoko zakoreninjene v družbeno-kulturnem imaginariju prebivalstva, ki živi na določenih območjih (Gaudry, 2018, Hočevar et al., 2018). Medtem ko vrednote lahko opredelimo kot glavne življenjske ideje, cilje in normativne smernice, ki zagotavljajo podporo in podlago za individualno delovanje ali politične odločitve, pa prostorske vrednote lahko na splošno opredelimo kot sistem norm, stališč, prepričanj, mnenj in zaznav, ki umeščajo držo posameznika do lokalne skupnosti in delovanja v njegovem življenjskem prostoru (Ingelhart, Welzel, 2005). Del tega sistema so tudi volilne orientacije, ki imajo prek volilne (ne)udeležbe in izbire ter drugih oblik politične participacije velik vpliv na delovanje države in družbe (Dalton, 1996). Specifične prostorske vrednote tako v članku dojemamo kot integriran del družbeno-ekonomskega sistema, ki skupaj z drugimi dejavniki vplivajo na oblikovanje volilnih preferenc.

Prostorske vrednote po majhnih korakih vplivajo na spreminjanje/ohranjanje določenega načina življenja, in s tem navidezno neškodljivim spreminjanjem/ohranjanjem drobnih rutin iz vsakdanjega življenja pomembno posegajo v oblikovanje volilnih orientacij in preferenc. Nekateri avtorji v tem pogledu govorijo tudi o oblikah mehke spodbude, pri čemer samo okolje s kombinacijo neformalnih družbenih pravil in elementi fizičnega okolja akterja nezadržno usmerja v določeno obnašanje in oblikovanje specifičnih mnenj, če nočejo biti sankcionirani s strani večinske družbe (Kos, 2007; Uršič, Hočevar, 2007). V tej perspektivi so lahko prevladujoče prostorske vrednote pomembna oblika neformalnega družbenega in političnega nadzora. Na splošno se izraz družbeni in politični nadzor nanaša na mehanizme ali procese, ki poskušajo regulirati vedenje posameznika in skupine, da bi pridobili odobritev in podporo za določene pomembne, torej vplivne spremembe ali posege v družbo in politično skupnost. Čeprav je koncept družbenega in političnega nadzora doživel pomembne preobrazbe (Cohen, 1985; Meier, 1982; Scull, 1988), izraz še vedno pogosto dojemamo kot mehanizem normativne integracije v razmerah vse večje raznolikosti vrednot (Deflem, 2015). Uporablja se pri sklicevanju na politične akterje, kot so na primer država, vlada, parlament ali mestne oblasti in organi lokalne skupnosti, ko ti uveljavljajo posebna pravila, predpise in sankcije, da bi zagotovili delovanje institucij, izvajanje razvojnih načrtov in spoštovanje zakonodaje. Po drugi strani pa lahko družbeni nadzor označujemo tudi kot način neformalnega nadzora, pri čemer ponotranjenje specifičnih družbeno-politično-kulturnih norm in vrednot deluje kot učinkujoč mehanizem, ki močno deluje na izid skrbno načrtovanih formalnih odločitev o posegih v družbo

in politično skupnost, vključno z volitvami. Ross (2009) v nasprotju z avtorji, ki poudarjajo pomen mehanizmov avtoritete in podrejenosti (Durkheim, 1938; Parsons, 1961; Spencer, 1967), omenja, da prepričanja, ne glede na njihovo obliko, izvajajo večji nadzor nad človeškim vedenjem kot zakoni, ki jih nalagajo vlade in drugi uradni organi. Rossov širok pojem družbenega nadzora nadgrajuje pomen koncepta družbenega in političnega vpliva, ki potemtakem ne izhaja le iz formalnih institucij, temveč vključuje vse neformalne vplive, ki služijo kot vzvodi družbenega nadzora. S tega zornega kota je lahko tudi sociologija institucij zaznana le kot podpodročje znotraj sociologije družbenega nadzora kot temeljnega področja raziskovanja (Deflem, 2015).

Pomembno je omeniti, da strukture prostorskih vrednot v kontekstu volitev ni mogoče opredeliti kot stabilno, izolirano kategorijo. Posamezniki in družba jo nenehno spreminjajo in redefinirajo. Kljub temu nekatere prostorske vrednote kažejo močne in dolgotrajne vezi s specifikami volilnega vedenja oz. so opažene kot bolj obstojne od drugih, bolj odvisnih od družbeno-ekonomskega konteksta in podvrženih hitrejšemu spreminjanju. V slovenskem kontekstu je to na primer opazno bolj na ravni političnih polov, ne na ravni političnih strank, sploh na levi sredini političnega spektra, ki ga zaznamujeta velika fragmentiranost in dinamičnost (Fink-Hafner, 2019; Fink-Hafner in Novak, 2021). Na osnovi teh specifik je mogoče bolj obstojne prostorske vrednote pripisati specifičnim družbenoprostorskim značilnostim Slovenije ter jih povezati z določenimi geografskimi lokacijami, kjer so najbolj navzoče.

Članek analizira, kako se skupki oz. kombinacije določenih prostorskih vrednot umeščajo v teritorialnost Slovenije in kako se to povezuje s političnimi preferencami. Natančneje, kako so specifične družbenoprostorske in teritorialne značilnosti krajev z vidika razlikovanja med urbanim in ruralnim, ki močno zaznamuje slovenski družbeni in politični prostor (Uršič in Hočevar, 2007; Tiran, 2015), povezane z volilnimi izidi. Ta povezava med prostorskimi vrednotami, ki naj bi se prevajale v neformalni družbeni nadzor in posledično vodile do specifičnih političnih preferenc na osi urbano-ruralno, je umeščena v kontekst Slovenije in analizirana skozi volilno vedenje v daljšem časovnem obdobju. V ta namen smo volilne rezultate državnoborskih volitev od leta 1996 do leta 2022 opazovali glede na tip naselja glede na stopnjo urbaniziranosti, pri čemer je urbanizacija mišljena kot proces funkcijske, socialne, ekonomske in fiziognomske preobrazbe podeželja (Ravbar, 1997). Longitudinalna analiza volilnega vedenja glede na lokacijo volivcev prikazuje nekatere prostorskopolične vzorce, ki so povezani z vpetostjo volivcev v specifičen lokalni družbeno-kulturni kontekst, temelječ na »mehkem«, tj. neformalnem družbenem nadzoru skupnosti v odnosu do posameznika. In nenazadnje, prispevek skuša podati

tudi izhodišča za identifikacijo in analizo dolgotrajnih prostorskopoličnih vzorcev, ki so povezani s samoperpetuiranjem specifičnih življenjskih usmeritev in ohranjanjem sistemov vrednot, ki temeljijo na razlikovanju urbanih in ruralnih območij v smislu percepcije nadaljnega razvoja gospodarstva, infrastrukture, kulture in države nasploh. Iz navedenega izhajajo tudi nastavki za analizo posameznih značilnosti prostorskovrednotnih sistemov, pri čemer ne bomo analizirali vrednotnih sistemov kot celote, ki zaradi svoje kompleksnosti presegajo zmožnosti geoprostorske analize. V okviru analize se bomo zato osredinili zgolj na del prostorskovrednotnega sistema, ki v enoten sklop povezuje spremenljivke tipov naselja po stopnji urbaniziranosti s prostorskopoličnimi vzorci.

Pomen prostora v navezavi na urbano-ruralno politično delitev v Sloveniji

Že bežen pogled na politično dogajanje skozi daljše časovno obdobje v Sloveniji kaže na opazne delitve med volivci glede na družbene, politične in kulturne nazore. Če se omejimo na novejša obdobja od devetdesetih let 20. stoletja dalje, je bilo eno glavnih političnih torišč spopad med »modernim« in »tradicionalnim« (Vehovar, 1993; Vehovar in Tiran, 2016), ki ima močne kulturne primesi (Luthar, 1993) ter se delno prekriva z razcepom med staro in novo elito ter odnosom do pretekle socialistične ureditve (Fink-Hafner, 2019). V drugi polovici prvega desetletja 21. stoletja se je v ospredje razprav prebilo tudi vprašanje o obstoju urbano-ruralne politične delitve,¹ ki je vezana na mesto in podeželje kot geografska prostora s svojstvenimi značilnostmi in identiteto. Delitev naj bi se napajala zlasti iz kulturnovrednotnih razlik med bolj liberalnimi mesti in bolj konservativnim podeželjem, povezana pa je tudi z delitvijo med središčem in obrobjem (Pikalo, 2008; Lukšič, 2008; Tiran, 2015). Delitve volilnega telesa na osi urbano-ruralno so sicer globalen pojav, ki je v navezavi na novejši val populizma značilen zlasti za zahodne države kapitalističnega tipa (Scheiner, 1999; O'Neill, Wasko, 2007; McKee, 2008; Rodden, 2019), vključno z Evropo (Kenny, Luca, 2021). Ozadje te delitve je ekonomsko in kulturnovrednotno ter ga je mogoče pojasniti tako s kompozicijskimi/individualnimi kot kontekstualnimi/prostorskimi vplivi (Norris, Inglehart, 2019; Kenny, Luca, 2021). Obstoj te delitve v Sloveniji ni presenetljiv, saj ima trdno prostorsko podlago: kljub močnim procesom modernizacije podeželja, intenzivni deagrarnizaciji, industrializaciji in urbanizaciji, ki so po drugi svetovni vojni zmanjšali socio-ekonomske

---

¹ V članku razlikujemo med pojmom delitve in cepitve – slednji sugerira večjo stopnjo frakcije in konfrontacije ter se kaže v nastanku političnih gibanj in strank (Lipset, Rokkan, 1967; Norris, Inglehart, 2019).

razlike med mesti in vasi (Ravbar, 1997; Klemenčič, 2002), je slovenski prostorski sistem iz procesa modernizacije izstopil razmeroma razpršen, brez večjih mest in z majhnimi urbanimi jedri (Uršič, 2005) ter razraščujočimi se velikimi primestnimi območji, kjer se urbani in ruralni vplivi prepletajo. Urbanizacijski pritisk v Sloveniji, tudi zaradi odsotnosti slojevske strukture, aristokracije in meščanstva, torej ni bil tako močan v primerjavi z drugimi socialističnimi in zahodnoevropskimi državami, to pa je privedlo tudi do močne identitetne povezave s podeželjem (Uršič, 2015) in obstoja nekaterih vrednot, ki jih lahko označimo za protiurbane in egalitarne (Szelenyi, 1996; Uršič, Hočevar, 2007; Kos, 2007; Vehovar in Tiran, 2016).

Razcep med urbanim in ruralnim se je v slovenskem političnem sistemu najbolj vidno izrazil v obdobju demokratizacije leta 1988 z nastankom Slovenske kmečke zveze, ki je zagovarjala zlasti interese primarnega sektorja. Ta delitev oz. napetost med obema miljejeema je pozneje ostala latentno prisotna (Tiran, 2015), sam politični razcep pa je nekoliko zbledel, tudi zaradi zgoraj omenjene prepletenosti mestnih, primestnih in podeželskih območij, ki pomaga ohranjati egalitarne vrednote in jih najbolje predstavljajo prav velika razpršena primestna območja z nizko gostoto poselitve (Deželan et al., 2014) in težnje strank k vzorcu »polovi-vse« (angl. catch-all) (Fink-Hafner, 2001). To je povzročilo zmanjševanje razlik med programi in idejno-konceptualnimi paradigmami slovenskih političnih strank: njihovi manifesti so, zlasti po letu 2000, postali precej bolj splošni, generični, manj podrobni z vidika časovne strukture izvajanja ali praktičnih nastavkov, ki bi usmerjali mehanizme, procese in orodja za oblikovanje faz implementacije posameznih razvojnih politik v Sloveniji. Kot take stranke vodijo politično razpravo na zelo splošni in deklarativni (neizvedbeni) ravni, ki prepozna razcep med mestom in podeželjem le kot obliko politične aktivacije, torej za začasno čustveno stimulacijo volivcev,² zanemarja pa destruktivni potencial tovrstnih politik (Deželan et al., 2014).

V kontekstu čustvene stimulacije oz. aktivacije volivcev iz predmestja in podeželja so programi političnih strank pogosto tudi zelo povezani z elementi »lokalizma« (Mlinar, 2001: 770), ki v Sloveniji igrajo pomembno vlogo. Lokalizem lahko opišemo kot razmerje med krajem (razumljenim kot prostor, ki je relativno majhen in omejen) in družbenimi pojavi v njem. Ta odnos se valorizira (ideologizira) s stališča opazovalca ali akterja in postane del njihovega stanja zavesti (Strassoldo, Tessarin, 1992). Na ta način postane lokalnost (in kraj nasploh) pomembna sestavina identitete in lahko deluje kot element neformalnega družbenega nadzora, ki vpliva tudi na politične

² Volivci na določenih območjih so v tem pogledu pogosto nagovarjani prek čustvenega vpletanja oz. so stimulirani kot pripadniki deprivilegiranih skupin. Slovensko podeželje se v političnem diskurzu skozi razvojna vprašanja obdavčitve, dostopa do socialnih storitev in infrastrukture pogosto povezuje z idejo neenakosti v razmerju do drugih območij v državi.

preference in v nasprotju s teorijami izginjajočega teritorialnega determinizma poudarja pomen kraja v vsakdanjem življenju prebivalcev/volilcev (Hafner-Fink et al., 2012; Malnar, 2012).

Tradicionalno sta lokalizem in zakoreninjenost veljala za del konservativnega pola vrednot. Zdelo se je, da so modernizacijski procesi usmerjeni v kozmopolitizem, univerzalizem in mobilnost. Teritorialno navezanost, ki jo je Tönnies (1999) opisal kot del koncepta »skupnosti« (*gemeinschaft*), naj bi postopoma ošibil koncept širše družbene povezanosti (*gesellschaft*) v smislu manjše navezanosti na lokalno okolje oz. skupnost. Strassoldo (2004: 7) pojasnjuje, da se je koncept skupnosti kot relativno zaprte, avtarične entitete (*gemeinschaft*) dejansko do neke mere ošibil pod vplivom procesov globalizacije, digitalizacije, naraščanja individualizma, neformalnih interakcij, vendar procesa ni bilo mogoče izpeljati do konca. Navaja, da je proces »našel notranje meje v nekaterih osnovnih človeških potrebah in je dialektično ustvaril svoja lastna omejujoča protislovja in izravnalne sile« (Strassoldo, 2004: 7). Posledica teh dogajanj je bil nastanek »novega lokalizma« (Strassoldo in Tessarin, 1992: 46), pri katerem so se elementi starega lokalizma zlili s procesi globalizacije, ki so vnesli nove elemente v lokalno okolje.

876

Prostorske značilnosti v navezavi na lokalno okolje torej še vedno ostajajo pomemben del mehanizmov tvorjenja političnih preferenc. Pravzaprav analiza vpliva prostorskih značilnosti na volilne vzorce postaja zaradi pomena predvidevanja politično-ekonomskih sprememb vse pomembnejša tematika preučevanja v politični geografiji in njeni poddisciplini volilni geografiji. V okviru prostorskih značilnosti postaja v odnosu do koncepta lokalnosti še posebej pomembna dimenzija kraja oz. krajevnosti. Kraj je mogoče razumeti kot kontekst družbene interakcije, kot teritorialno-kulturno okolje. Kot take se sosesko, kraj, mesto in majhna podeželska območja lahko obravnava kot ključne prostorske oblike za opredelitev značilnih političnih identitet in kasnejših političnih dejavnosti. Za razlago človeškega vedenja se je torej treba ukvarjati z vpetostjo vsakdanjega življenja v konkretno (teritorialno) okolje (Giddens, 1983; Agnew, 1987). Aktivna vloga kraja kot dejavnika volilnega vedenja je bila prepoznana v številnih volilnih študijah, ki se ukvarjajo s t.i. »sosedskim učinkom« (ang. *neighborhood effect*), ki ga lahko opišemo kot proces poenotenja volilnih rezultatov glede na težnjo ljudi, ki so si prostorsko blizu in volijo podobno zaradi vsakodnevnih relacij in medsebojno vplivnih interakcij (Cox, 1971; Johnston, 1974; Miller, 1977; Pattie, Johnston, 2000; MacAllister, 2001). Drug, soroden pojav je »učinek poznanstva in sosedstva« (ang. *friends-and-neighbors effect*), ki se odraža v večji podpori kandidatom z domačega območja ne glede na strankarsko pripadnost (Jones, Woods, 2004; Gimpel, 2008; Simiyu, 2010; Červ, 2015). V tem kontekstu članek povezuje lokalne in prostorske značilnosti s

procesu oblikovanja političnih preferenc v Sloveniji in prikazuje prisotnost neformalnega družbenega nadzora, ki se izvaja z vsakodnevnimi družbenimi interakcijami na urbanih, suburbanih in ruralnih območjih.

Analiza volilnega vedenja glede na tip kraja bivanja v Sloveniji

Metodologija

Metodološki pristop je temeljil na prostorski analizi volilnih izidov (Državna volilna komisija, 2022) in geoprostorskih podatkov iz Registra prostorskih enot, ki obsegajo tudi volilne okoliše na različnih prostorskih ravneh (Geodetska uprava Republike Slovenije, 2022). Dejstvo, da je večina od 88 volilnih okrajev v Sloveniji precej heterogenih glede na tip naselja oziroma vključuje tako mestna, primestna kot tudi podeželska območja, je zahtevalo podrobnejšo opredelitev prostorskih enot za analizo, in sicer raven območij volišč, ki jih je okrog 3000 in so najmanjša razpoložljiva prostorska enota, za katero se zbirajo podatki o volilnih izidih.

Analizirani so bili izidi³ osmih zaporednih državnoborskih volitev (1996, 2000, 2004, 2008, 2011, 2014, 2018 in 2022), za katere je bilo moč dobiti prostorske podatke. Najprej smo določili tip območja posameznega volišča glede na stopnjo urbaniziranosti. Uporabljena je bila ena od obstoječih tipologij naselij (Ravbar, 1997; Cigale, 2005), ki temelji na družbenogeografskih, fiziognomskih, strukturnih in funkcionalnih merilih (delež kmečkega prebivalstva, gostota poseljenosti, selitveni saldo, delež enodružinskih hiš, delovne migracije itd.). Uporabili smo poenostavljeno različico tipologije, v kateri so naselja razdeljena v tri skupine glede na stopnjo urbaniziranosti: mesta (70), urbanizirana naselja – večinoma nekdanja podeželska naselja s primestnim značajem v bližini večjih mest (1235) in podeželska naselja (4688). Podatkovni bazi naselij in volišč smo združili in obdelali v geografskem informacijskem sistemu (GIS) s programsko opremo ArcGiS 10.8 in ArcGIS Pro. Glede na stopnjo urbaniziranosti je bila vsakemu volišču s pomočjo orodij GIS dodeljena oznaka, ki je bila uporabljena v nadaljnji analizi (glej tudi Tiran, 2011 in 2015). S takšnim postopkom smo izdelali tudi več zemljevidov volilnih izidov, ki so nam omogočili prikaz in interpretacijo rezultatov glede na izbrane lokacijske oz. družbenoprostorske spremenljivke (tip naselja, delež glasov za posamezne politične stranke).

Obstoj neformalnega družbeno-političnega nadzora na lokalni ravni smo skušali potrditi tudi s pomočjo analize stopnje homogenosti oz. fragmentiranosti volilnih izidov na osi urbano-ruralno. Določili smo ga z indeksom

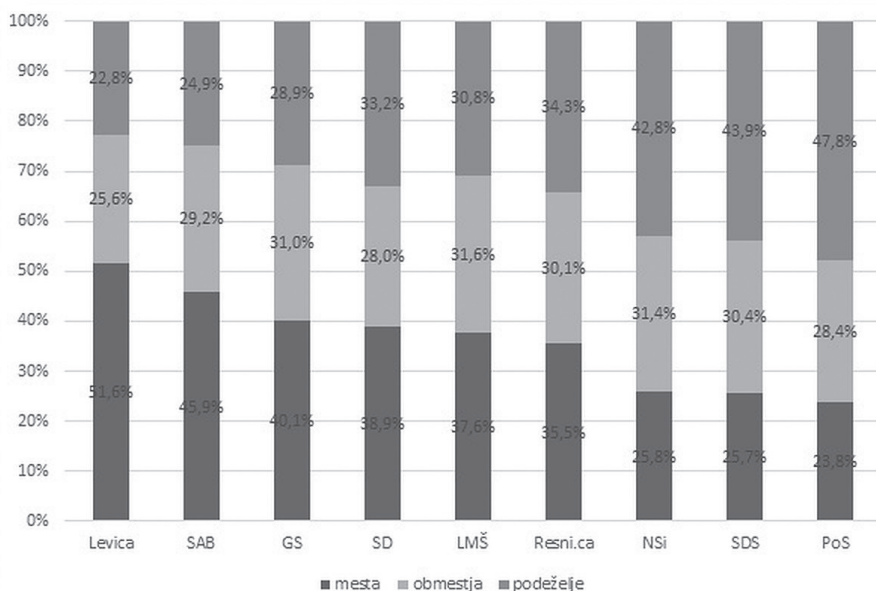
³ V analizi nismo mogli upoštevati glasovnic, ki so bile oddane na druge načine (predčasno glasovanje, pošta, OMNIA, tujina), saj se te zbirajo zgolj na ravni volilnih okrajev.

fragmentiranosti na skali 0–100 (Sartori, 1976; Kropivnik in Vehovar, 1995), ki je obratno sorazmeren z vsoto deležev glasov treh najmočnejših strank na posameznem volišču. Manjši indeks fragmentiranosti pomeni večjo lokalno homogenost glasov, kar bi lahko nakazalo večji družbeni nadzor, obstoj lokalizmov in učinek sosedstva. Domnevali smo, da je od vseh treh tipov naselij fragmentiranost glasov najmanjša na podeželju.

Analiza volilnih izidov političnih strank

Analiza podatkov je pokazala, da je iz povezave med strukturo volilnih teles večjih političnih strank in stopnjo urbanizacije oziroma tipom naselja opazna delitev med mestom in podeželjem (graf 1).⁴

Graf 1: SESTAVA VOLILNIH TELES POLITIČNIH STRANK NA VOLITVAH V DZ 2022 GLEDE NA STOPNJO URBANIZIRANOSTI NASELIJ

Vir: Tiran, 2015; DVK, 2022; GURS, 2022.

⁴ Prikazane so samo stranke, ki so na volitvah v DZ 2022 dosegle več kot dva odstotka glasov. V volilna telesa so vsi glasovi, oddani na volišču, torej brez ostalih oblik glasovanja, kot je npr. predčasno glasovanje. Delež slednjega se vztrajno povečuje in je bil na volitvah v DZ 2022 že 10,7%, pri čemer prihaja do pomembnih razlik med okraji (v bolj podeželskih okrajih je praviloma med 5 in 10%, v bolj urbanih okrajih pa med 15 in 20%). Zato je pri vseh strankah delež mestnih volivcev nekoliko podcenjen, še posebej pri bolj urbanih strankah z velikim deležem »predčasnih« volivcev, kot je npr. Levica (16,9%).

Na volitvah v DZ 2022 so imele politične stranke zelo podoben odstotek volivcev z obmestnih območij (povprečje je 30,2%). Obmestna oz. suburbana območja lahko tudi z vidika volilnega vedenja opredelimo kot predele, kjer se prepletajo mestni in podeželski vplivi. Ta prepletenost v smislu zaposlitvene in izobrazbene sestave, mobilnosti, grajenega okolja, gostote prebivalstva in nenazadnje tudi življenjskih stilov očitno prispeva tudi k bolj heterogenim političnim orientacijam. Večje razlike pa opazimo pri mestnih in podeželskih območjih: kot izrazito urbana stranka se je že na tretjih volitvah zapored profilirala Levica z več kot polovičnim deležem volivcev iz mest⁵ (51,6%), kar je 17 odstotnih točk več od povprečja (34,6%). Na drugi strani grafikona pa najdemo tri desne stranke (Nova Slovenija, Slovenska demokratska stranka, Povežimo Slovenijo) z izrazito prevladujočim deležem podeželskih volivcev v njihovih volilnih telesih v primerjavi z drugima tipoma (med 42,8 in 47,8%; povprečje je 35,2%).

Primerjava podatkov iz celotnega preučevanega obdobja 1996–2022 je opredelila dva osnovna tipa strankarskih volivcev glede na tip kraja bivanja. Na eni strani so volivci strank, ki se pretežno identificirajo z desnim oziroma desnosredinskim polom in večinoma prihajajo s podeželja. Na drugi strani spektra pa so volivci strank, ki so se na podlagi samoidentifikacije pretežno opredeljevali za levi pol oziroma levosredinski pol (glej npr. Politbarometer, 2013) in so močnejše zastopani v mestnih naseljih. Ob tem je pomembno poudariti, da volivci različnih svetovnonazorskih prepričanj živijo v vseh naselbinskih tipih. Ne glede na to Slovensko ljudsko stranko (SLS)⁶, Novo Slovenijo – Krščanske demokrate (NSi) v celotnem obdobju ter Slovensko demokratsko stranko (SDS) in Slovensko nacionalno stranko (SNS)⁷ označimo za pretežno »stranke podeželja« zaradi nadpovprečnih volilnih rezultatov na teh območjih kot tudi prevlade podeželskih volivcev v njihovih volilnih telesih. V nasprotju z njimi stranke levega in levosredinskega pola, kot so Pozitivna Slovenija (PS), Levica, Zares, Stranka Alenke Bratušek (SAB), Gibanje Svoboda (GS), Socialni demokrati (SD)⁸ in Stranka modernega centra (SMC), lahko označimo kot pretežno »urbane stranke« zaradi nadpovprečnih volilnih rezultatov v mestih, od koder prihaja tudi največji del njihovih volivcev.

Analiza stopnje urbano-ruralne delitve

Čeprav so ti rezultati ilustrativni in kažejo na določene razlike v slovenskem političnem prostoru, ne morejo pokazati dejanske stopnje

⁵ Med volilnimi upravičenci, ki so doma v mestih, je ljubljanskih slaba tretjina (32,6%).

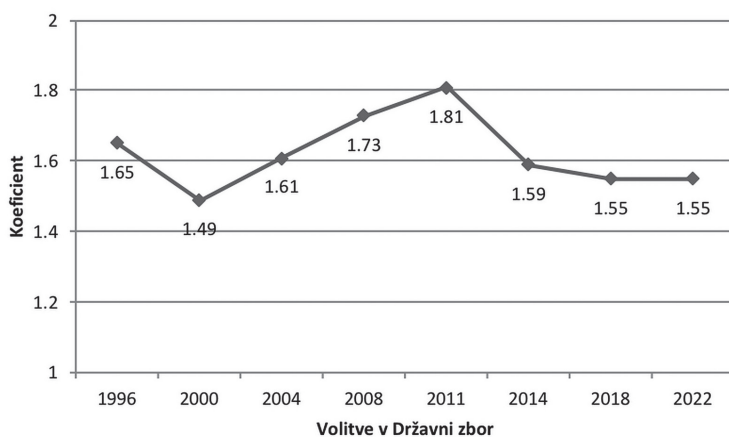
⁶ Na volitvah v DZ 2022 so nastopili na skupni listi gibanja Povežimo Slovenijo (PoS).

⁷ Le od volitev 2008 dalje, pred tem je stranka boljše izide dosegala v urbanih okoljih.

⁸ Zlasti v obdobju 1996–2008, od volitev 2011 dalje mnogo manj izrazito.

urbano-ruralne delitve, ki ga je bilo treba določiti s posebnim koeficientom (glej tudi Tiran, 2015). Najprej je bilo za vsako politično stranko izračunano razmerje med povprečnim volilnim izidom v mestih in povprečnim volilnim izidom na podeželju; nato pa je bilo to razmerje obteženo z volilnim izidom stranke na državni ravni. Obtežena razmerja smo sešteli in dobili koeficient, ki kaže na stopnjo te delitve (graf 2). Vrednost koeficienta 1 bi npr. pomenila, da izidi volitev niso povezani s stopnjo urbanizacije oziroma so politične stranke dosegle popolnoma enake rezultate na obeh tipih območij.

Graf 2: STOPNJA URBANO-RURALNE DELITVE V SLOVENIJI V OBDOBJU 1996–2022

Vir: Tiran, 2015; DVK, 2022; GURS, 2022.

Longitudinalna analiza kaže, da je stopnja delitve med mestnimi in podeželskimi območji ves čas navzoča, se je pa skozi čas opazno spreminjala (graf 2). Najmanjša je bila na volitvah v DZ leta 2000 (koeficient 1,49), ko se je v primerjavi s prejšnjimi volitvami precej zmanjšala predvsem po zaslugi prepričljive zmage Liberalne demokracije Slovenije (LDS), ki je v obdobju tranzicije obvladovala slovenski politični prostor in se vseskozi pozicionirala kot klasična, pretežno sredinska, liberalna vseslovenska stranka, ki deluje mimo urbano-ruralne delitve in razmeroma enakomerno nagovarja volivce iz celotne države. Pozneje, zlasti pred volitvami v DZ 2008, so zavzele kulturne in ekonomske razlike med domnevno privilegiranimi urbanimi/središčnimi in domnevno zapostavljenimi podeželskimi/obrobnimi območji pomembno mesto v političnem diskurzu, zlasti desnosredinskih strank, ki so na ta način skušale mobilizirati podeželske volivce (Lukšič, 2008; Pikalo, 2008; Tiran, 2015). Politični diskurz, vezan na urbano-ruralni razcep, je leta 2011 dosegel višek z nastankom nove politične stranke Pozitivna Slovenija

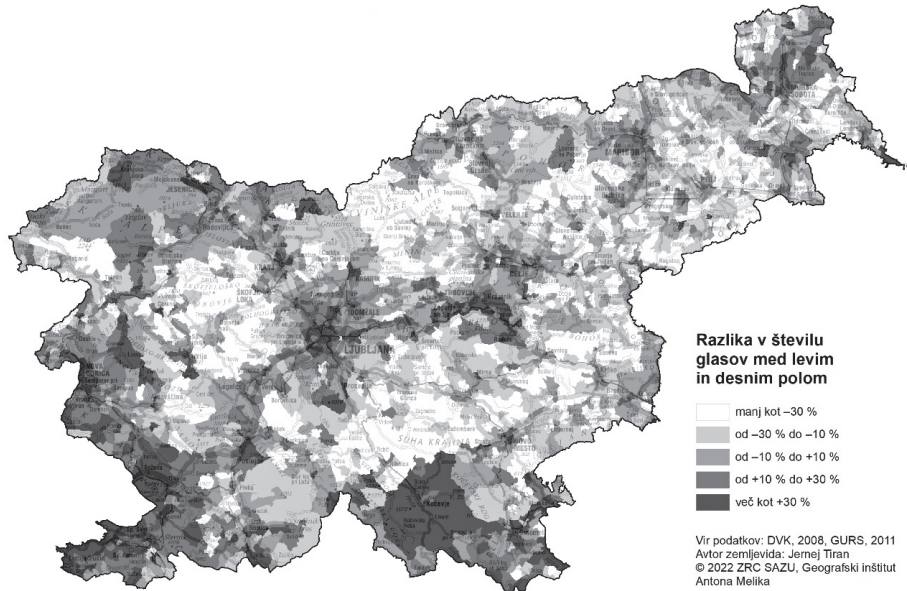
(PS) na čelu z županom Mestne občine Ljubljana Zoranom Jankovičem, ki je ostro nasprotoval političnim stališčem stranke SDS, ki je med drugim problematizirala položaj in financiranje Ljubljane kot slovenske prestolnice. To se je – skupaj s t. i. učinkom poznanstva in sosedstva, ki je bil bolj ali manj omejen na Ljubljano – izrazilo tudi v povečanju tega koeficienta na predčasnih volitvah v DZ 2011 (koeficient 1,81), ko so se volilni izidi strank v mestih v primerjavi s tistimi na podeželju v celotnem analiziranem obdobju najbolj razlikovali.

Urbano-ruralna politična delitev je najbolj razvidna iz kartografskih prikazov volilnih izidov na ravni območij volišč, kjer so s svetlejšimi (desni pol) in temnejšimi odtenki (levi pol) prikazane razlike glasov v prid enega ali drugega političnega pola⁹ na volitvah v DZ 2011, ko je bila ta delitev najbolj izrazita, ter na zadnjih volitvah v DZ 2022 (slika 1; slika 2). Zemljevida razkrivata, da na slovenskem političnem prizorišču obstaja močna politično-prostorska polarizacija na osi urbano-ruralno, ki je močnejša od drugih prostorskih ločnic in konfliktov (npr. središče-obrobje ali regionalizmi). Razkriva se tudi, kako pomembna je lokalnost pri volilnem vedenju, saj se to spreminja na razmeroma kratke razdalje. Stranke, ki se uvrščajo na levi pol, so bile, podobno kot na prejšnjih volitvah, opazno uspešnejše v vseh večjih mestih (Ljubljana, Maribor, Celje, Kranj, Koper, Novo mesto itd.), desne pa na podeželju in redkeje naseljenih območjih (Suha krajina, Škofjeloško hribovje in večji del štajerskega podeželja). Za to obdobje je bila nasploh značilna močnejša polarizacija strankarskega sistema, ki je povzročila razmeroma čiste leve ali desne koalicije. Na predčasnih volitvah 2014 se je urbano-ruralna delitev močno zmanjšala in spustila pod raven iz leta 2004, predvsem po zaslugi novoustanovljene Stranke Mira Cerarja (SMC, pozneje preimeno-vane v Stranko modernega centra), za katero so bili, podobno kot nekoč za LDS, značilni zmerni politični nazori, ki so presegli prejšnje delitve. Na teh volitvah je bila SMC kot stranka z največ glasovi – za razliko od PS na prejšnjih volitvah – deležna široke podpore volivcev ne le na mestnih, temveč tudi podeželskih območjih. Stopnja urbano-ruralne politične delitve je na volitvah v DZ 2018 in 2022¹⁰ ostala na podobni, torej nekoliko nižji ravni, a je hkrati ostala prevladujoči dejavnik prostorske porazdelitve volilnih izidov (slika 2). Ta je na zadnjih volitvah – kljub številnim spremembam v strankarskem sistemu, ki so se zgodile v zadnjem desetletju – ostala skoraj enaka kot na volitvah pred enajstimi leti.

⁹ Večina političnih strank na teh volitvah je bila glede na javnomnenjske raziskave (Toš, 2009: 519; *Politibarometer*, 2013: 28) in programske podobnosti razdeljena na dva pola: levi (DeSUS, LDS, PS, SD, TRS, ZARES) in desni (NSi, SDS, SLS, SNS).

¹⁰ V levi pol smo uvrstili GS in stranke KUL (Levico, LMŠ, SAB in SD), v desni pa ND, NSi, PoS, SDS in SNS.

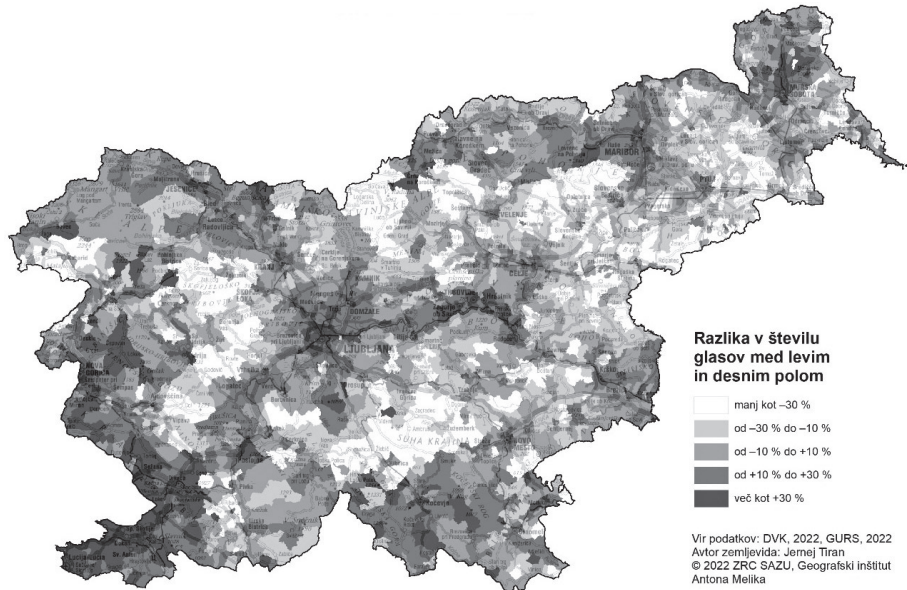
Slika 1: PROSTORSKA STRUKTURA IZIDOV PREDČASNIH VOLITEV V DRŽAVNI ZBOR 2011

882

Vir: DVK, 2022; GURS, 2022.

Slika 2: PROSTORSKA STRUKTURA IZIDOV VOLITEV V DRŽAVNI ZBOR 2022

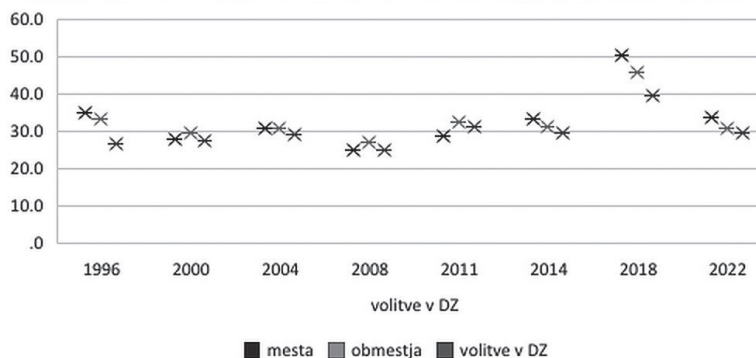
Vir: DVK, 2022; GURS, 2022.

V mesecih pred državnoborskiimi volitvami 2022 so se sicer odvili številni zanimivi dogodki, ki so spominjali na dogajanje izpred desetletja in so nakazovali na vnovično obuditev političnega diskurza in problematizacije razmerij med urbanim in ruralnim ter središčem in obrobjem, kot tudi na uporabljanje lokalizmov v politične namene. Mehanizem nagovarjanja podeželskih volivcev prek uporabe čustvenega diskurza so bolj pogosto uporabljale stranke desnega pola, denimo v razpravi o obdavčitvi nepremičnin. V tem kontekstu je prišlo tudi do ustanovitve stranke z jasnim ruralnim političnim pedigrejem (Naša dežela), ki je kljub deklarativni umestitvi v politično sredino primarno nagovarjala volivce z obrobja in podeželja. Med drugim si je stranka za svoj sedež izbrala Maribor, kar naj bi simbolno nakazovalo njeno zavzemanje za manj razvite dele države. Ni dvoma, da tovrsten političen diskurz lahko razumemo kot poskus naslavljanja določenih prostorskih vrednot in lokalizmov, zlasti na podlagi »protiljubljanskega sentimenta«, ki je v delu družbe nedvomno prisoten in naj bi strankam pomagal mobilizirati volivce s podeželja, obrobja in gospodarsko manj razvitih delov države, kjer je bila volilna udeležba doslej podpovprečna (Rogelj in Tiran, 2014). Vendar se ta diskurz ni odrazil na izidih volitev v DZ, kot bi lahko pričakovali: novoustanovljeno Gibanje Svoboda je namreč na njih slavilo visoko zmago, pri tem pa s svojim predvolilnim programom in zmernejšim nastopom v veliki meri uspelo preseči obstoječo urbano-ruralno delitev.

Lokalna homogenost volilnih izidov

V raziskavi smo domnevali, da je zaradi aktivne vloge kraja homogenost volilnih izidov največja na podeželskih voliščih, saj je podeželje percipirano kot bolj zaprto okolje s tesnejšimi medosebnimi odnosi in posledično večjo stopnjo »mehkega« družbenega in političnega nadzora. Gledano skozi celotno obdobje se je domneva potrdila, saj na podeželju tri najmočnejše stranke skupaj v povprečju dosegajo indeks 29,9 oziroma 70,1 % glasov, kar je nekoliko več kot v obmestjih (67,3 %) in v mestih (66,8 %). Indeks fragmentiranosti je bil na podeželju najmanjši na sedmih od osmih preučevanih volitev (izjema so volitve 2011 po zaslugi že omenjenega učinka poznanstva in sosedstva v Ljubljani). Vendar po drugi strani razlike med tipi območij niso velike. Obenem jih ne moremo v celoti pripisati mehanizmu neformalnega nadzora, saj gre potencialno lahko tudi za posledico drugih dejavnikov, kot sta večja fragmentiranost levosredinskega pola (zlasti na volitvah 2018) in organizacijska usrediščenost levosredinskih strank v urbanih okoljih.

Graf 3: INDEKS FRAGMENTIRANOSTI IZIDOV VOLITEV V DZ V OBDOBJU 1996–2022 PO NASELBINSKIH TIPIH

Vir: DVK, 2022; GURS, 2022.

Diskusija

Podeželska in urbana območja v Sloveniji se podobno kot v drugih državah razlikujejo po t.i. kompozicijskih značilnostih posameznikov, zlasti po stopnji izobrazbe, vernosti, poklicni sestavi, socialno-ekonomskem statusu in vrednotnem sistemu (Statistični urad ... 2002; Eurostat, 2020; Kenny, Luca, 2021). Mnogi avtorji ob tem ugotavljajo povezavo med vrednotami in političnimi preferencami (Musek, 2002; Zorko, 2020; de Dominicis et al., 2020) ter političnimi preferencami, kulturnim okusom in življenjskim slogom (Luthar, 1993, 2002; Enos, 2017; Huijsmans et al., 2021). Vendar je ravno tako pomemben tudi t.i. kontekstualni učinek, ki se kaže prek vplivov prostora na vedenje posameznika (Agnew, 1987). Domnevamo lahko, da politično delitev med mestom in podeželjem v Sloveniji v veliki meri ohranja tudi ustroj specifičnih prostorskih vrednot, ki izhajajo iz različnih kulturno-zgodovinskih identitetnih nastavkov in temu primernih življenjskih stilov in vsakodnevnih praks (Kos, 2002; Uršič, Hočevar, 2007; Luthar, 2014; Logar, 2019). S tega vidika lahko urbana in podeželska območja v Sloveniji razumemo kot dve različni družbenoprostorski entiteti z določenimi posebnostmi, kjer aktivna vloga kraja oz. krajevnosti v smislu pripadnosti lokalnim skupnostnim nastavkom vpliva na politične preference ljudi. Navedeni učinek prostora oziroma »učinek sosesčine« se torej morebiti kaže v prilaganju volivca težnjam okolice ne glede na njegov osebni položaj, pri čemer okolico zaznamuje določena oblika »kulturnega kapitala« (Bourdieu, 1986: 248) ali »struktura občutij« (Williams, 2020: 166). Naraščajočo vlogo, ki jo ima pri volilnem vedenju specifična prostorska umeščenost vrednotnega sistema, so v zadnjem času razkrile tudi druge študije (McKee, 2008; Enos,

2017; Rodden, 2019; Gimpel et al., 2020; Huijsmans et al., 2021). Ob tem pa seveda ne smemo pozabiti na vpliv angažiranosti političnih strank, zlasti skozi njihove aktivnosti v volilnih kampanjah in politične diskurze, ki so pogosto vezani na določen kraj, pokrajino ali tip območja, npr. podeželje. Ravno tako lahko domnevamo, da dolgoletna prisotnost in vpetost določenih političnih strank v specifična, bodisi podeželska ali urbana okolja, vplivata na samoobnavljanje določenih vrednotno-političnih povezav s prevladujočimi življenjskimi slogi in kulturnim kapitalom. Izsledki iz pričujoče analize volilnih izidov torej nazorno kažejo, da povezava med političnimi preferencami in družbenoprostorskimi značilnostmi obstaja in pomembno vpliva na slovensko politično dogajanje in politični zemljevid.

Sklepi

Kompleksnost modernizacijskega prehoda v bolj globalizirano in digitalno povezano družbo nenehno uvaja nove ravni teritorialnosti in postavlja različna vprašanja o vlogi prostora in krajevnosti prostorskih vrednot ter obsežnosti njihovega vpliva na oblikovanje političnega vedenja. V kontekstu Slovenije je ob tem pomembno razmišljati o nadaljnjem spreminjanju razmerij med volilnimi preferencami na urbanih, suburbanih in ruralnih območjih. Odpira se vprašanje, ali se bo vpliv delitve med urbanim in ruralnim sčasoma vendarle razblinil z nadaljnjim razvojem komunikacijskih in prometnih tehnologij, tj. na podlagi večje mobilnosti in prostorske dostopnosti, novih digitalnih in virtualnih informacijskih infrastruktur. Harvey (1989: 241) na primer opaza, da sta odprava prostorskih ovir in pospeševanje fizične mobilnosti dva različna načina vplivanja na »lokalnost« in »umeščenost« prostorov. Na eni strani lahko opazimo hitro razpršenost popularnih in kulturnih vsebin množične potrošnje v našem vsakdanjem življenju, kar spodbuja procese standardizacije kulturnih vsebin in zmanjševanja lokalnih posebnosti v prostoru. Po drugi strani pa časovno-prostorska dimenzija vpliva tudi na intenzivnejšo povezanost s krajem. Ljudje kot taki postajamo vse bolj predani ohranjanju lokalnih posebnosti. V tej perspektivi lahko globalizacijo in nove tehnologije dojemamo tudi kot mehanizem, ki pomaga povečati občutljivost za zgodovino in ohranjanje kulturnih posebnosti, ki so vezane na lokalnost. Tem principom v grobem sledijo tudi rezultati geoprostorske analize volilnega vedenja v Sloveniji, ki jih lahko strnemo v naslednje točke:

1. Longitudinalna analiza izidov volitev v DZ med letoma 1996 in 2022 je po eni strani pokazala, da volivci različnih političnih strank v Sloveniji živijo na vseh, tako mestnih, obmestnih kot podeželskih območjih, kar prispeva k ideji postopnega razvoja vse bolj raznolikih življenjskih stilov, načinov bivanja in splošnega funkcionalnega mešanja različnih tipov območij.

2. Po drugi strani pa rezultati kažejo, da je delitev na bolj levo usmerjena urbana in bolj desno usmerjena podeželska območja zelo zakoreninjena, da skozi čas vztraja in se skozi politične diskurze povezuje z elementi lokalizma. Pred približno petnajstimi leti se je celo povečala in kljub določenemu zmanjšanju na volitvah 2014 vztraja še dandanes in ostaja poglaviten dejavnik prostorske porazdelitve volilnih izidov.
3. Za vse tri analizirane tipe naselij (mesta, nekdanja podeželska naselja, podeželska naselja) je značilna navzočnost elementov neformalnega družbenega nadzora, pri čemer je treba izpostaviti, da je volilno vedenje na lokalni ravni bolj homogeno na podeželju.

Ob tem se postavlja vprašanje, kaj je osrednji vzrok razcepa med urbanim in ruralnim, ki ga analiza sicer ni razkrila. Ali gre predvsem za razlike v značilnostih tam živečih posameznikov (izobrazba, narodnost, vernost, politične preference ipd.) ali miljejev, ki te posameznike obdajajo in imajo svojo skupnostno strukturo (prevladujoče vrednote in kulturni okus, občutek zapostavljenosti, lokalna zgodovina ipd.)? Gre za večno vprašanje razmerja med kompozicijskimi in kontekstualnimi vplivi, na katerega ni mogoče povsem natančno odgovoriti (Kenny, Luca, 2021). Pri tem ne gre zanemariti aktivne vloge nekaterih političnih strank, ki prisotnost lokalizmov skušajo izkoristiti ali okrečiti in v ta namen uporabljajo različne in včasih sporne tehnike promocije, ki lahko vodijo v nadaljnje, tudi umetno ustvarjene delitve, pogosto povezane z naraščajočimi družbenoprostorskimi učinki nimbizma, socialne izolacije in prostorskega izključevanja (Sennett, 1996; Edensor, 2000; Kos, 2002 itd.). Te družbenoprostorske učinke lahko razumemo kot posebno vrsto političnega mehanizma, ki je morda pripomogel k vzponu, preobrazbi in ohranjanju urbano-ruralne politične delitve v Sloveniji.

Delitev med mestom in podeželjem lahko dolgoročno negativno vpliva na družbeno-ekonomski razvoj Slovenije in zmanjša možnosti soglasja o pomembnih nacionalnih ciljih in projektih. Kot taka se lahko prevelika vplivnost posameznih političnih strank, ki se naslanjajo na delitev, potencialno odraža tudi v pretiranem in nepredvidljivem, spontanem razvoju posameznih urbanih/podeželskih območij in ovira hitrejši razvoj Slovenije kot celote. Zaradi razmeroma intenzivnega urbanega prostorskega razvoja v globalnem merilu so tovrstni politični vplivi še posebej opazni z vidika vlaganj v pomembne nacionalne projekte, kot je na primer razvoj prometne infrastrukture. Preveliko osredotočenje na lokalne projekte v primerjavi z državnimi projekti se tako med drugim odraža v slabi povezanosti letališke in železniške infrastrukture, kjer Slovenija že izgublja svoje primerjalne prednosti v primerjavi z drugimi območji in mesti v regiji, kot so na primer Gradec, Trst, Zagreb (ACI, 2012; Marot, Uršič, 2022). S tega vidika je treba omejiti »destruktivno tekmovalnost« (Uršič, 2003: 69) med urbani in

podeželskimi območji, ki spodbuja oblikovanje hierarhičnih odnosov med naselji (Christaller, 1966). Prilagajanje novim okoliščinam globalne povezanosti, digitalizacije in celostnega trajnostnega razvoja zahteva večjo pozornost in skrb za naravno okolje ter rabo prostora. Za zagotavljanje optimalnega družbenoprostorskega razvoja je zato smiselno oblikovati družbeni in politični kompromis oziroma sprožiti integracijo med urbanimi, suburbanimi in podeželskimi območji v smislu razvojnih ciljev, ki bodo upoštevali kontekst globalno-ekonomskih sprememb, nadnacionalnih vplivov ter presegali okvire prepogosto zamejenih lokalno usmerjenih razvojnih politik Slovenije.

LITERATURA

- Agnew, John (1987): *Place and Politics. The Geographical Mediation of State and Society*. Boston: Allen & Unwin.
- Bourdieu, Pierre (1986): *The Forms of Capital*. V: Richardson, G. J. (ur.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, 241–258. New York: Greenwood Press.
- Cohen, Stanley (1985): *Visions of Social Control*. Cambridge: Polity Press.
- Cox, Kevin (1971): *The Spatial Components of Urban Voting Response Surfaces*. *Economic Geography* 47: 27–35.
- Charney, Igal, Dan Malkinson (2015): *Between Electoral and Urban Geography: Voting Patterns and Socio-Spatial Dynamics in Tel Aviv*. *Applied Geography* 58: 1–6.
- Christaller, Walter (1966): *Central Places in Southern Germany*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Cigale, Dejan (2005): *Posodobitev Ravbarjeve tipizacije naselij z vidika stopnje urbaniziranosti*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo (podatkovna baza).
- Červ, Alen (2015): *Vpliv učinka poznanstva in sosedstva na volilno vedenje v volilnem okraju Tolmin*. *Dela* 44: 25–43.
- Dalton, Russell J. (1996): *Political cleavages, issues, and electoral change. Comparing Democracies: Elections and voting in global perspective*, 2, 319–42.
- de Dominicis, Laura, Lewis Dijkstra, Nicola Pontarollo (2020): *The urban-rural divide in anti-EU vote (WP 5)*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Deflem, Mathieu (2015): *Social Control*. V: Goode, Erich (ur.): *Wiley Handbook on Deviance*, edited by Wiley-Blackwell, 30–44. Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Deželan, Tomaž, Alem Maksuti, Matjaž Uršič, (2014): *Capacity of Local Development Planning in Slovenia: Strengths and Weaknesses of Local Sustainable Development Strategies*. *Lex Localis – Journal of Local Self-Government* 12: 547–573.
- Durkheim, Emile (1938): *Rules of the sociological method* (Translated by Sarah A. Solovay and John H. Mueller). Chicago: University of Chicago Press.
- Edensor, Tim (2000): *Moving through the City*. V: Bell, D., A. Haddour (ur.): *City visions*, 121–140. Harlow: Pearson Education.

- Enos, Ryan (2017): *The Space between Us: Social Geography and Politics*. 1st ed. Cambridge: Cambridge University Press.
- Featherstone, Mike (1991): *Consumer Culture and Postmodernism*. London: Sage.
- Fink-Hafner, Danica (2001): *Politične stranke*. Fakulteta za družbene vede.
- Fink-Hafner, Danica (2019): *Populizem*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.
- Fink-Hafner, Danica, Meta Novak (2021): Party Fragmentation, the Proportional System and Democracy in Slovenia. *Political Studies Review* (OnlineFirst).
- Gaudry, Karl Heinz, Abdul Shaban, Samuel Israel Levy Tacher, Pedro, Macario Mendoza (2016): Spatial Values and Their Global Legitimization in the UNESCO Designated Cultural Landscapes of the »Latin American and the Caribbean« Region. *SSRN Electronic Journal*.
- Giddens, Anthony (1983): Comments on the theory of structuration. *Theory of Social Behaviour*, 13: 75–80.
- Gimpel, James, Kimberly Karnes (2006): The Rural Side of the Urban-Rural Gap. *Political Science & Politics* 49: 467–472.
- Gimpel, Jim (2008): Distance-decay in the political geography of friends-and-neighbours voting. *Political Geography* 27: 231–252.
- Gimpel, James, Nathan Lovin, Bryant Moy, Andrew Reeves (2020): The Urban-Rural Gulf in American Political Behavior. *Political Behavior* 42 (4):1343–68.
- Hafner-Fink, Mitja, Janez Štebe, Brina Malnar, Samo Uhan, Slavko Kurdija, Marjan Malešič (2013): Slovensko javno mnenje 2012/1: Raziskava o nacionalni in mednarodni varnosti, Mednarodna raziskava o družini in spreminjanju spolnih vlog IV., Primerjalna raziskava volilnih sistemov CSES V. in Longitudinalni program SJM 2012 [Data file]. Ljubljana: University of Ljubljana, Slovenian Social Science Data Archives.
- Harvey, David (1989): *The Condition of Postmodernity - An Enquiry into the Origins of Cultural Change*. Oxford: Blackwell.
- Inglehart, Ronald, Christian Welzel (2005): *Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence*. Cambridge, UK ; New York: Cambridge University Press.
- Huijsmans, Twan, Eelco Hartevel, Wouter van der Brug and Bram Lancee (2021): Are Cities Ever More Cosmopolitan? Studying Trends in Urban-Rural Divergence of Cultural Attitudes. *Political Geography* 86 (102353): 1–15.
- Jones, Martin, Jones, Rhys, Michael Woods (2004): *An introduction to political geography. Space, place and politics*. London: Routledge.
- Johnston, Ron J. (1974): Local effects in voting in a local election. *Annals of the Association of American Geographers* 64 (1974): 418–429.
- Kenny, Michael, Davide Luca (2021): The urban-rural polarisation of political disenchantment: an investigation of social and political attitudes in 30 European countries. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society* 14 (3): 565–582.
- Klemenčič, Vladimir (2002): Procesi deagrarizacije in urbanizacije slovenskega podeželja. *Dela* 17: 7–21.
- Kos, Drago (2002): *Praktična sociologija za načrtovalce in urejevalce prostora*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

- Kos, Drago (2007): Neurbana nacija. V: Čerpes, Ilka, Dešman Miha (ur.): O urbanizmu: Kaj se dogaja s sodobnim mestom?, 137–163. Ljubljana: Krtina, Knjižna zbirka Krt.
- Kropivnik, Samo, Urban Vehovar (1995): Lokalne volitve '94. V: Lokalne volitve 1994 in njihov pomen za stabilizacijo političnega strankarskega prostora v Sloveniji: fazno poročilo za leto 1994. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Lepič, Martin (2017): Limits to Territorial Nationalization in Election Support for an Independence-Aimed Regional Nationalism in Catalonia. *Political Geography* 60: 190–202.
- Lipset, Seymour Martin, Rokkan, Stein (1967): *Party systems and voter alignments: cross-national perspectives*. New York: Free Press.
- Logar, Erik (2019): Primerjalna analiza učinkov druženja in sodelovanja v prostovoljnih gasilskih društvih na primerih podeželskih skupnosti z Gorenjske in Sauerlanda. *Geografski vestnik* 91 (2): 39–52.
- Luthar, Breda (2002): Boj za okus in moralno odličnost: tipologija vrednotnih habitusov. *Družboslovne razprave* 18 (2002): 87–108.
- Luthar, Breda (1993): Pledoaje za raziskovanje politične izbire kot stilistične izbire. V: Frane Adam (ur.), *Volitve in politika po slovensko*, 113–138. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Luthar, Breda (2014): *Kultura in Razred*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FVD.
- MacAllister, Iain, Ron Johnston, Charles Pattie, Helena Tunstall, Danny Dorling, David Rossiter (2001): Class Dealignment and the Neighborhood Effect: Miller Revisited. *British Journal of Political Science* 31: 41–60.
- Marot, Naja in Matjaž Uršič (2022): Mestni turizem v Sloveniji: značilnosti in upravljanje. Ljubljana, Biotehniška fakulteta.
- McKee, Seth (2008): Rural Voters and the Polarization of American Presidential Elections. *Political Science & Politics* 41: 101–108.
- Meier, Robert (1982): Perspectives on the Concept of Social Control. *Annual Review of Sociology* 8: 35–55.
- Miller William (1977): *Electoral Dynamics*. London: Macmillan.
- Mlinar, Zdravko (2001): Krepitev in slabitev moči lokalnih akterjev ter nastajanje in izginjanje lokalnih posebnosti v procesu globalizacije. *Teorija in praksa* 38 (5): 765–785.
- Musek, Janek (2002): Vrednote kot prediktorji in posredovalci verskih in političnih prepričanj. *Anthropos* 34: 1–18.
- Norris, Pippa, Ronald Inglehart (2019): *Cultural Backlash: Trump, Brexit and Authoritarian Populism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- O'Neill, Brenda, Kevin Wasko (2007): The Urban/Suburban/Rural Cleavage in Canadian Political Opinion. Annual Meeting of the Canadian Political Science Association, University of Saskatchewan, Saskatoon, May-June 2007. Dostopno prek <http://www.cpsa-acsp.ca/papers-2007/wasko-oneill.pdf>, 26. 3. 2018.
- Parsons, Talcott (1961): *Theories of Society: foundations of modern sociological theory*. New York: Free Press.
- Pattie, Charles, Ron Johnston (2000): »People who talk together vote together«: An

- exploration of contextual effects in Great Britain. *Annals of the Association of American Geographers* 90 (1): 41–66.
- Ravbar, Marjan (1997): Slovenska mesta in obmestja v preobrazbi. *Geografski zbornik* 37: 65–110.
- Rodden, Jonathan (2019): *Why Cities Lose: The Deep Roots of the Urban-Rural Political Divide*. First edition. New York: Basic Books.
- Rogelj, Boštjan, Jernej Tiran (2014): Geografska analiza volilne udeležbe v Sloveniji. *Geografski vestnik* 86 (2): 25–43.
- Ross, Edward (2009): *Social Control: Control A Survey of the Foundations of Order*. Piscataway, New Jersey: Transaction Publishers.
- Sartori, Giovanni (1976): *Political parties and party systems. A Framework for Analysis*, Volume 1. Cambridge, Cambridge University Press.
- Scheiner, Ethan (1999): Urban outfitters: city-based strategies and success in post-war Japanese politics. *Electoral studies* 18 (1999): 179–198.
- Scull, Andrew (1988): *Deviance and Social Control*. V: Smelser, Neil (ur.): *Handbook of Sociology*, 667–693. Newbury Park, CA: Sage.
- Sennett, Richard (1996): *Flesh and Stone: The Body and the City in Western Civilization*. New York: Norton.
- Simiyu, Robert (2010): Politics of Residency, Friends and Neighbours Effect, and Voting Patterns in Kwanza Constituency, Kenya, 1988–2000. *African Geographical Review* 29: 37–61.
- Spencer, Herbert (1967): *The Evolution of Society*. V: Carneiro, Robert (ur.): *Selections from Herbert Spencer's Principles of Sociology*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Stern, Michael, Bryan Rookey (2013): The Politics of New Media, Space, and Race: A Socio-Spatial Analysis of the 2008 Presidential Election. *New Media & Society* 15 (4): 519–540.
- Strassoldo, Raimondo (1990): Lokalna pripadnost in globalna uvrstitev (Local affiliation and global placement). *Družboslovne razprave* 7 (10): 64–76.
- Strassoldo, Raimondo, Nicoletta Tessarin (1992): *Le radici del localismo - Indagine sociologica sull' appartenenza territoriale in Friuli*. Trento: Reverdito edizioni.
- Strassoldo, Raimondo (2004): The meaning of localism in a global world. Paper presented at the conference *The global and the local in mobile communication*. Budapest, June 10–12, 2004.
- Szelenyi, Ivan (1996): *Cities Under Socialism - and After*. V: Andrusz, Gregory, Harloe, Michael, Szelenyi, Ivan (ur.): *Cities after socialism: Urban and regional change and conflict in post-socialist societies*, 286–317. Oxford, Cambridge: Blackwell.
- Tiran, Jernej (2010): Tip naselbinskega območja kot dejavnik volilnega vedenja: Analiza volitev v Državni zbor 1996–2008 (diplomsko delo). Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Tiran, Jernej (2011): Settlement Area Type as a Factor in Electoral Behaviour in Slovenia. *Hrvatski geografski glasnik* 73 (1): 87–98.
- Tiran, Jernej (2015). Urbano« proti »ruralnemu«: nov razcep v slovenskem političnem prostoru?. *Teorija in praksa* 52 (1–2): 271–290.

- Toš, Niko (2009): Vrednote v prehodu IV.: slovensko javno mnenje 2004–2009. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Inštitut za družbene vede, Center za raziskovanje javnega mnenja.
- Tönnies, Ferdinand (1999): Skupnost in družba: temeljni pojmi čiste sociologije. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Ubarevičienė, Rūta, Donatas Burneika, Maarten van Ham (2012): Socio-Spatial Transformations, Suburbanisation, and Voting Behaviour in the Vilnius Urban Region. SSRN Electronic Journal.
- Uršič, Matjaž (2003): Urbani prostori potrošnje. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani.
- Uršič, Matjaž (2005): Integracija urbanega sistema Slovenije: hierarhično ali nehierarhično omrežje? (doktorska disertacija). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Uršič, Matjaž (2015): Skriti pridih podeželja? Razrednost in »urbanost« v primeru Ljubljane in Maribora. Teorija in praksa 52 (1-2): 236–252.
- Uršič, Matjaž, Marjan Hočevar (2007): Protiurbanost kot način življenja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (Knjižna zbirka OST).
- Vehovar, Urban, Jernej Tiran (2017): Structural and cultural characteristics of Slovenian society and potential for establishment of authoritarian rule. Research in social change, 9.1: 49–68.
- Williams, Raymond (2020): Dežela in mesto. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- Zorko, Žan (2020): Strukturni in vrednotni politični razcepi: analiza slovenskega volilnega telesa v letu 2017. Magistrsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

VIRI

- ACI – Airports Council International (2014): ACI ANNUAL World Airport Traffic Report (AWATR). ACI, 2012. Dostopno prek <https://www.aci-europe.org/>, 15. 8. 2022.
- Geodetska uprava Republike Slovenije – GURS (2022): Register prostorskih enot. Dostopno prek <https://www.e-prostor.gov.si/podrocja/prostorske-enote-in-naslovi/register-prostorskih-enot/>, 15. 8. 2022.
- Državna volilna komisija – DVK (2022): Izidi volitev v Državni zbor Republike Slovenije 1996, 2000, 2004, 2008, 2011, 2014, 2018 in 2022 (prikaz po voliščih).
- Lukšič, Igor (2008): Pri upiranju skušnjavam je ključna kontrapomoč (intervjuval Stepišnik, M.). Večer, 15. 3. 2008. Dostopno prek <http://www.vecer.com/vecer2007/default.asp?kaj=3&id=2008092605364565>, 15. 8. 2022.
- Malnar, Brina (2012): Rastoči lokalizem in umik v zasebnost. Blogspot. Dostopno prek <http://brinolina.blogspot.com/2012/05/rastoci-lokalizem-in-umik-v-zasebnost.html>, 20. 8. 2022.
- Pikalo, Jernej (2008): Ključ je v provinci. Mag, 9. april 2008: 47.
- Politbarometer (2013): Politbarometer 1/2013. Ljubljana: Center za raziskovanje javnega mnenja, Fakulteta za družbene vede.
- Statistični urad Republike Slovenije (2002): Prebivalstvo po veroizpovedi in tipu naselja, Slovenija, popisa 1991 in 2002. Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v Republiki Sloveniji leta 2002. Dostopno prek https://www.stat.si/popis2002/si/rezultati/rezultati_red.asp?ter=SLO&st=8, 30. 9. 2022.